हि पुरुषस्य दोषमावच्यति क्रतोश्चोपरिकरिष्यति" सा॰कौ॰। इति सांख्या मन्यन्ते मीमांसका वेदान्तिनश्च वैधहिंसाया अनर्थहेतुत्वं निराचक्रुः तच्च शा॰सूत्रे तद्भाष्ये च प्रपञ्चेनोक्तम् तत्तु ४४२ पृष्ठे उदाहृतम्।

अविशेष पु॰ विशेषोभेदकधर्म्मः अभावे न॰त॰। १भेदकधर्म्माभावे "वायुमब्दादविशेषविशेषाभ्याम्" शा॰सू॰। २अभेदे ऐक्ये च।न॰ब॰।३विशेषशून्ये तुल्ये त्रि॰ सांख्यादिमतसिद्धेषु शान्तत्वघोरत्वमूढत्वरूपविशेषशून्येषु स्थूलभूतोपादानेषु ४सूक्ष्मभूतेषु। तानि च तन्मात्राणि यज्जातीयेषु शान्तादिविशेषत्वयं न तिष्ठति तज्जातीयानां शब्दस्पर्शरूपरसगन्धानामाधारभूतानि सूक्ष्मद्रव्याणि स्थूलानामविशेषाणि। "तस्मिंस्तस्मिंस्तु तन्मात्रास्तेन तन्मात्रता स्मृता। न शान्ता नापि घोरास्ते न मूढाश्चाविशेषिणः" इति विष्णुपुराणादिभ्यः। अस्यायमर्थः तेषु तेषु भूतेषु तन्मात्रास्तिष्ठन्तीति कृत्वा धर्म्मस्य भेदाद्द्रव्याणामपि तन्मात्रता स्मृता। ते च पदार्थाः शान्तघोरमूढाख्यैः स्थूलगतशब्दादिविशेषैः शून्या एकरूपत्वात्। तथा च शान्तादिविशेषशून्यशब्दादिमत्त्वमेव भूतानां शब्दादितन्मात्रत्वमित्याशयः। अतोऽविशेषिणोऽविशेषसंज्ञिता इति शान्तं सुखात्मकं, घोरं दुःखात्मकं, मूढं मोहात्मकम्। तन्मात्राणि च देवादिमात्रभोग्यत्वेन केवलं सुखात्मकान्येव सुखाधिक्यादिति" सां॰प्र॰भा॰। तन्मात्राण्यविशेषाः" सां॰का॰ तत्सत्त्वे च प्रमाणं तन्मात्रशब्दे दर्शयिष्यते। नित्ययोगे इनि। अविशेषीत्यपि तन्मात्रे।

अविशेषज्ञ त्रि॰ विशेषं न जानाति ज्ञा–क असम॰स॰। विशेषानभिज्ञे भेदकधर्म्मानभिज्ञे।

अविशेषित त्रि॰ न विशेषितः भेदकधर्म्मेण।यस्य इतरस्मात् विशेषणेन व्यावृत्तिर्न कृता तस्मिन् पदार्थे। [२अक्लिष्टे च

अविश्रान्त त्रि॰वि+श्रम–क्त न॰त॰। १विरामरहिते २सन्तते

अविश्रम्भनीय त्रि॰ वि+श्रम्भ–अनीयर् न॰त॰। विश्वासकरणायोग्ये। [सेदविश्वस्ते विश्वस्ते नातिविश्वसेत्" हितो॰।

अविश्वस्त त्रि॰ न॰त॰। विश्वासयोग्यताहीने "न विश्व-

अविश्वास पु॰ अभावे न॰त॰। १विश्वासाभावे न॰ब॰। २विश्वासानाधारे ३विश्वासायोग्ये पदार्थे च। [कारके।

अविश्वासिन् त्रि॰न विश्वसिति णिनि स्त्रियां ङीप्। विश्वासा-

अविश्लिष्ट त्रि॰ विरोधे न॰त॰। विश्लिष्टभिन्ने सङ्गते।

अविष पु॰अव–टिषच्।१समुद्रे,२नृपे च।टित्त्वात् ङीप्।३नद्यां स्त्री। ४रक्षकमात्रे त्रि॰। नास्ति विषं यत्र।५विषशून्ये त्रि॰। "अपओषधीरविषा वनानि" ऋ॰६,३९,५, "अविषा विषरहिता निरस्तकाणि वा वनानि" भा॰। विश्वायाम् अतिविषयाम् (आतइच्) स्त्री टाप्।

अविषक्त त्रि॰न॰त॰। असंलग्ने।

अविषम त्रि॰ विरोधे न॰त॰। १विषमभिन्ने समे (जोड़) २समपदे ३सुगमे च। [२विषयशून्ये त्रि॰।

अविषय पु॰ न॰त॰। १अगोचरे २अप्रतिपाद्ये। न॰ब॰।

अविषह्य त्रि॰न विशेषेण सह्यः न॰त॰।१सोढुमशक्ये २इतरैर नभिभवनीये "अविषह्यविक्रमः, ३परिच्छेत्तुमशक्ये च "सीमायामविषह्यायाम् स्वयं राजैव धर्मवित्" मनुः।

अविष्टम्भ पु॰ अभावे न॰त॰। १आलम्बाभावे। न॰ब॰। २आलम्बनशून्ये त्रि॰।

अविष्ठ त्रि॰ अतिशयेन अविता अवितृ+इष्ठन् तृणोलोपः। अतिशयेन रक्षके। "यो अर्च्चतो ब्रह्मकृतिमविष्ठः" ऋ॰७।२८।५ "अविष्ठः अतिशयेन रक्षिता" भा॰।

अविष्या स्त्री अव–गतौ इसुन् अविर्गतिमिच्छति क्यच्–भावे अ। गमनेच्छायाम्। "अविष्यामनुव्रतं सवितुः" ऋ॰२,३८,३, "अविष्यां गमनेच्छाम्" भा॰।

अविस् न॰ अव–भावे इसुन्। १रक्षणे २गतौ च।

अविसंवाद पु॰ विसंवादः प्रमाणानुसरणाभावः विरोधे न॰त॰। १प्रमाणानुसरणे २याथार्थ्यविषयकत्वे।

अविसंवादिन् त्रि॰ विरोधे न॰त॰। प्रमाणान्तरानुसारिणि १यथार्थविषयके २सफले पदार्थे च।

अविसोढ न॰ अवेर्दुग्धम् अवि+सोढच् न सत्वम्। १मेषीदुग्धे। न विसोढः। २असोढे त्रि॰।

अविस्थल न॰ भारतोक्ते ग्रामभेदे। "अविस्थलं वृकस्थलं माकन्दीं वारणावतम्। अवसानञ्च गोविन्द! कञ्चिदेकञ्च पञ्चमम्" भा॰उ॰प॰।

अविस्पष्ट न॰ विस्पष्टं श्रुतमात्रेणार्थाविबोधकं सुखेन अववाणायोग्यञ्च। वि+स्पश–क्त न॰त॰। अस्पष्टवाक्ये।

अविस्मरण न॰ अभावे न॰त॰। १विस्मरणाभावे स्मरणे विस्मरणञ्चानुभूतपदार्थस्य कालरोगादि प्रयोज्यः स्मरणाभावः सच अनुभूतविषयेषूद्भूतसंस्कारस्यापि प्रणिधानादिकारणान्तराभावात् अनुद्बुद्धतया स्मृतिरूपकार्य्याजनने, रोगादिना नाशने च भवति। तदभावः अविस्मरणं तत्र च प्रणिधानादिसहकृतसंस्कारस्य स्मरणजनकता रोगाद्यनभिभवनीयता च। यथाह गौ॰सू॰। "प्रणिधानलिङ्गादिज्ञानानामयुगपद्भावाद्युगपदस्मरणम्"। "प्रणिधानं चित्तै-